

Cantatevesper over Cantate BWV 182, 'Himmelskönig sei Willkommen!', gehouden op Palmzondag 24 maart 2024 in de Hooglandse Kerk.

Inleiding in de schriftlezingen en de cantate.

De cantate die we straks gaan beluisteren, begint met een 'sonata'. Een ouverture, gespeeld door een blokfluit, een viool en twee altviolen, en de continuo. De altviolen spelen in het begin alleen pizzicato. Pas aan het slot laten ze hun volle klank horen. In deze bezetting klinkt de muziek licht en zacht. En daarmee is ze zeer sprekend. Te minste: Voor mij. Want de titel van de cantate is: 'Himmelskönig sei Willkommen.' Er wordt dus koning verwelkomd, in de regeringsstad, door de muziek. En hoe klinkt dat normáál gesproken, als er een koning, minister president of andere machthebber naar de hoofdstad van een land komt. Dan is er koperwerk en slagwerk. Een militaire kapel. Nu niet. Je hoort alleen die blokfluit, die viool en die twee altviolen, pizzicato. Wat zit daar al veel in! Wat had Bach een antenne voor de religieuze kern van de Bijbelverhalen, waar hij zijn muziek bij maakte.

Dit zachte welkom, dat past bij de koning uit het evangelie van Matteüs voor Palmzondag. Het past bij een koning, die Jeruzalem binnenrijdt op een ezel. Het omgekeerde, van een koning op een paard. Het tegenbeeld van een president in een Cadillac of een machthebber in een Rolls Royce. Deze muziek past bij een koning op een ezel. Iemand die niet meedoet aan de 'struggle for life' op de apenrots. Iemand die zich niet omhoog werkt, aan de hand van het recht van de sterkste. Dat doet hij niet. Want die strijd, daar kun je bijna niet onaangedaan uitkomen. Als je hem wint, heb je grote kans om onderweg iets verloren te zijn. Iets wezenlijks. Je menselijkheid. Je zachtmoedigheid. Je ziet het, aan de koningen te paard van vandaag. Een koning op een ezel: Dat is een tegenbeeld. Hij is geen 'winner', maar een 'loser'. Iemand die zich onderaan bevindt op de apenrots, maar die bovenaan staat in wat wezenlijk is, wat het houdt, ook door de dood heen: De liefde. Daar zingt de aria van de bas over, in het vierde deel van de cantate. *Starkes Lieben...* De baspartij maakt lange noten op *stark*. De viool speelt er lichtvoetig *Lieben* omheen. Schitterend. Zo is de Himmelskönig. Zachtmoedig rijdt hij op een ezel de hoofdstad in, het centrum van de macht. Dat is natuurlijk niet ongevaarlijk. Niemand zit op zo iemand te wachten, boven op de apenrots. Iemand die het recht van de sterkste ter discussie stelt. We weten allemaal hoe dit verhaal verder gaat, op goede vrijdag. Maar dat neemt niets weg van de kracht van zijn aanwezigheid, in het centrum van de macht. De kracht van de liefde.

Ik zocht een voorbeeld, van de kracht van de liefde. En ik dacht aan een verhaal dat ik hoorde rond de opening van het holocaustmuseum, pas geleden. Eén van de weinige overlevenden die er nog zijn, vertelde de volgende herinnering. Hij zat vast in een vernietigingskamp. In zijn barak kwam iedere avond een bewaker

binnen, die telkens dezelfde man uitzocht om hem af te ranselen. De andere gevangenen zagen het avond aan avond met machteloze woede aan. Dan komt de avond, waarop één van die anderen op de bewaker af stapt en zegt: ‘Als u beslist iedere avond iemand moet afranselen, neem mij dan eens voor de variatie.’ Dit is onverwacht voor de bewaker. Hij is uit zijn evenwicht. Na enige aarzeling zegt hij: ‘Goed, ik neem jou in plaats van die ander. En omdat je zo flink bent om jezelf aan te bieden, mag je ook bepalen hoeveel slagen ik je geven zal.’ ‘Dat laat ik aan uw geweten over’, antwoordt de man. ‘Ik heb geen geweten’, reageert de bewaker. ‘Dat hebt u wel’ reageert de man, ‘anders had u mij allang klein geslagen.’ Na dit wonderlijke gesprek is de aardigheid eraf voor de bewaker. Hij laat zich niet meer zien in deze barak.

Deze herinnering laat zien, wat de kracht is van de liefde. Waarin hem het gezag schuilt, van de koning op een ezel. Hij hoeft niet zo nodig te winnen. Hij kan zichzelf verliezen in zijn missie: Het – ook in de donkerste uithoeken van de aarde – zichtbaar maken van Gods koninkrijk, waarin liefde de toon aangeeft. In de cantate laat de blokfluit die grondtoon telkens weer horen, tot in het laatste deel van de cantate. Licht en zacht.

We luisteren naar de schriftlezingen, die erbij horen.

Bronnen:

https://www.eduardvanhengel.nl/werken/BWV_182

T. Baeten, ‘De bijbel spiritueel’, Filippenzen, p. 663

Onze Vader, gezongen – Luthers avondgebed

HEER, blijf bij ons,
want het is avond en de nacht zal komen.
Blijf bij ons en bij uw ganse kerk
aan de avond van de dag,
aan de avond van het leven,
aan de avond van de wereld.
Blijf bij ons met uw genade en goedheid,
met uw troost en zegen,
met uw woord en sacrament.
Blijf bij ons wanneer over ons komt
de nacht van beproeving en van angst,
de nacht van twijfel en aanvechting,
de nacht van de strenge, bittere dood.
Blijf bij ons in leven en in sterven,
in tijd en eeuwigheid.

Dankgebed

Eeuwige,
Wij danken U
voor muziek
die het hart raakt
en iets verandert
bij ons van binnen.
Muziek die ons
zachtmoedig maakt
als de koning
op een ezel.

Voorbeden – zie volgende bladzijde

Wij bidden
dat wij wat zachter
kunnen zijn
voor onszelf.
Wij laten ons
zo snel meenemen
in de alledaagse
'struggle for life'
om de beste
plaatsen.
We raken er soms
door uitgeput
en uit contact
met wat er echt
toe doet, met wat ons
inspireert.
Mogen wij
in deze stille week
rust vinden
voor onze ziel
en oog krijgen
voor wat
wezenlijk is
in het leven,
door de kracht
van de liefde
van Jezus uw Zoon.

Wij bidden
dat wij wat zachter
kunnen zijn
voor de mensen
met wie we
elke dag optrekken.
Familie en vrienden,
buren en collega's.
Zelfs in de kring
van onze naasten
kan er nog een
'struggle for life'
ontstaan,
een strijd om
de aandacht
de invloed
of de liefde
die gedeeld
moet worden.
Mogen wij
in deze stille week
vertrouwen vinden
in het genoeg
van uw liefde
die ons omgeeft
wat er ook gebeurt,
in het voetspoor
van Jezus
uw Zoon.

Wij bidden
om wat meer
zachtheid
in de wereld
om ons heen.
Koningen te paard
trekken overal
tegen elkaar
ten strijde.
Op hun verwoestende
weg naar
wat zij hopen
dat de overwinning
zal zijn
verliezen zij
hun menselijkheid,
het éne dat
zo wezenlijk is
en dat ons allen
toekomst geeft.
Mag er iets uitgaan
van de spiritualiteit
van deze stille week
voor Pasen,
zachtmoedigheid
die het aangezicht
van de aarde
kan veranderen.

Door JCoH, Amen.